

В. О. Шведун,

*д. держ. упр., професор, завідувач кафедри економіки та публічного управління,
Національний аерокосмічний університет "Харківський авіаційний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5170-4222>*

С. І. Сисоєва,

*к. держ. упр., доцент, доцент кафедри готельного і ресторанного бізнесу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID ID: [https://orcid.org/ https://orcid.org/0000-0003-0790-0581](https://orcid.org/https://orcid.org/0000-0003-0790-0581)*

В. В. Лебедченко,

*к. е. н., доцент кафедри економіки та публічного управління,
Національний аерокосмічний університет "Харківський авіаційний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2180-9063>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.256

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ: РОЛЬ ТА СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ

V. Shvedun,

Doctor of Science in Public Administration, Full Professor, Head of the Department of Economics and Public Administration, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

S. Sysoieva,

PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Hotel and Restaurant Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

V. Lebedchenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics and Public Administration, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE TOURISM SPHERE: ROLE AND SPECIFICS OF FORMATION

У роботі досліджено роль та специфіку формування механізмів державного управління в туристичній сфері. Зокрема, надано розгорнуту характеристику основним компонентам механізму державного управління в туристичній сфері. Підкреслено, що розуміння сутності поняття "механізм державного управління" здебільшого передбачає акцентування уваги на таких його первинних характеристиках: організм, створений штучним шляхом; практична спрямованість функціонального призначення; комплексність; системність; взаємна узгодженість складових. Зазначено, що в якості суб'єкта державного управління в туристичній сфері України, як стосовно і будь-якого іншого типу діяльності в економіці, виступає держава. Якщо розглядати управління ширше, то його суб'єктами також можуть бути громадські та міжнародні структури. Стосовно об'єктів державного управління туристичною сферою, то виокремлено такі їх різновиди: за галузевим критерієм — туристична сфера в цілому; за географічним критерієм — туристично-рекреаційна територія; відповідно до напрямку туристичної діяльності — визначений тип туризму; стосовно напрямків впливу — різнохарактерні потреби потенційних та реальних туристів щодо організації дозвілля.

Запропоновано авторську дефініцію механізму державного управління в туристичній сфері в якості комплексу взаємопов'язаних елементів, що забезпечують реалізацію державної політики стосовно туристичної індустрії та суміжних галузей з метою якісного задоволення потреб споживачів відносно організації дозвілля, забезпечення соціально-економічного розвитку територій, а також нейтралізації та уникнення негативних наслідків від туристичних потоків.

Виокремлено функції механізмів державного управління в туристичній сфері. Окреслено типове забезпечення механізмів державного управління в туристичній сфері.

The paper examines the role and specifics of the formation of mechanisms of public administration in the tourism sphere. In particular, a detailed description of the main components of the mechanism of public administration in the tourism sphere is given. It is emphasized that understanding the essence of the concept of "mechanism of public administration" for the most part involves focusing on the following its primary characteristics: an organism created artificially; practical orientation of functional purpose; complexity; consistency; mutual consistency of components. It is specified that the state acts as a subject of public administration in the tourism sphere of Ukraine, as in relation to any other type of activity in the economy. If we consider management more broadly, then its subjects can also be public and international structures. As for the objects of public administration of the tourism sphere, the following varieties of them are distinguished: according to the industry criterion — the tourism sphere as a whole; by geographical criterion — tourist and recreational territory; in accordance with the direction of tourism activity — a certain type of tourism; in relation to the directions of influence — the diverse needs of potential and real tourists regarding the organization of leisure.

The author's definition of the mechanism of public administration in the tourism sphere is proposed as a complex of interrelated elements that ensure the implementation of state policy in relation to the tourism industry and related industries in order to qualitatively meet the needs of consumers regarding the organization of leisure, ensuring the socio-economic development of territories, as well as neutralization and avoidance of negative consequences from tourist flows.

The functions of mechanisms of public administration in the tourism sphere are allocated. The typical provision of mechanisms of public administration in the tourism sector is outlined.

*Ключові слова: державне управління, механізми, туристична сфера, методи державного управління.
Key words: public administration, mechanisms, tourism sphere, methods of public administration.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В загальному випадку до туристичної індустрії, як і до будь-якої іншої сфери діяльності, можуть бути адаптовані такі складові механізму державного управління: суб'єкт; об'єкт; методи та форми реалізації державного управління; забезпечення організаційного, інформаційного, кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного характеру.

Розуміння сутності поняття "механізм державного управління" здебільшого передбачає акцентування уваги на таких його первинних характеристиках: організм, створений штучним шляхом; практична спрямованість функціонального призначення; комплексність; системність; взаємна узгодженість складових. Вищенаведене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Переважна кількість науковців стверджує, що механізм державного управління туристичною сферою являє собою складну, створену штучним шляхом систему, якій притаманні чітка структура та взаємозв'язки, та яка складається з таких підсистем: суб'єкт управління, об'єкт управління, форми та методи реалізації управління суб'єктом по відношенню до об'єкта, організаційне забезпечення, інформаційне забезпечення, кадрове забезпечення, науково-методичне забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, які в результаті спільної дії впливають як на туристичну сферу в цілому, так і на соціально-економічний стан визначеної території.

При цьому автори наголошують на тому, що існує ряд принципів, які чинять вплив на механізм державного управління туристичною сферою з системної точки зору. Ці принципи дозволяють розкрити зміст та функ-

ціональне призначення відповідного механізму, проте, означена проблематика все ще залишається недостатньо дослідженою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є огляд ролі та специфіки формування механізмів державного управління в туристичній сфері.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- дати розгорнуту характеристику основним компонентам механізму державного управління в туристичній сфері;
- виокремити функції механізмів державного управління в туристичній сфері;
- окреслити типове забезпечення механізмів державного управління в туристичній сфері.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перш за все доцільно дати розгорнуту характеристику основним компонентам механізму державного управління туристичною сферою, виходячи з того, що кожній з них притаманні власні структура та особливості функціонування.

Так, в якості суб'єкта державного управління в туристичній сфері України, як стосовно і будь-якого іншого типу діяльності в народному господарстві, виступає держава. Якщо розглядати управління ширше, то його суб'єктами також можуть бути громадські та міжнародні структури.

Стосовно об'єктів державного управління туристичною сферою можна зупинитися на такій їх класифікації:

- за галузевим критерієм — туристична сфера в цілому;
- за географічним критерієм — туристично-рекреаційна територія;
- відповідно до напрямку туристичної діяльності — визначений тип туризму;
- стосовно напрямків впливу — різнохарактерні потреби потенційних та реальних туристів щодо організації дозвілля [2; 5].

Крім того, об'єкти державного управління туристичною сферою можуть бути представлені в формі визначених явищ чи ситуацій (наприклад, зниження обсягів в'їзного туризму як наслідок природних чи техногенних катастроф, політичної ситуації, захисту навколишнього середовища, відносин між турагентами та туроператорами тощо). Проте подібні ситуації виникають незаплановано, і державне управління ними здійснюється на базі загальної визначеної концепції реалізації відповідного механізму [1; 3].

Наступною складовою механізму державного управління туристичною сферою є його функції, які, в свою чергу, базуються на формах та методах державного управління. В загальному випадку методи управління слід розуміти як засіб практичної реалізації функцій управлінського характеру, що здійснюється шляхом впливу суб'єкта управління на особ-

ливості поведінки і діяльності об'єкта управління за допомогою організаційно-розпорядчих інструментів з метою досягнення бажаного результату [3; 4]. Відповідно, форми та методи державного управління надають можливість суб'єкту державного управління керувати впливати на об'єкт. Слід при цьому прийняти до уваги той факт, що існує пряма залежність методів державного управління від його функцій. Тому в ході вибору методів державного управління необхідно простежувати, які саме функції є першочерговими.

Існує декілька різнохарактерних підходів відносно класифікації груп методів державного управління, запропонованих вітчизняними та закордонними науковцями. Зокрема, якщо не враховувати їх традиційну класифікацію на методи прямого та непрямого впливу, виходячи з того, що туристичній сфері притаманний тісний зв'язок з іншими складовими виробничої сфери народного господарства та сфери послуг, доцільно навести таку систематизацію методів державного управління туристичною сферою з огляду на наукові роботи вітчизняних авторів, базу нормативно-правових актів стосовно туристичної сфери України, а також у взаємозв'язку з функціями державного управління туристичною сферою.

Зокрема, функції політико-адміністративного спрямування забезпечують належний рівень національної безпеки країни завдяки створенню безпечних умов перебування туристів на території країни та недопущенню їх можливого негативного впливу на місцеве населення.

Функції адміністративного спрямування дають можливість створити комфортні умови для здійснення туристичної діяльності суб'єктами ринку в сферах, що є суміжними для туризму, за допомогою використання фінансово-економічного інструментарію.

Функції інноваційного спрямування дозволяють реалізувати інноваційний потенціал з точки зору підвищення рівня конкурентоспроможності туристичних продуктів завдяки впровадженню нових технологій стосовно організації надання послуг туристичного характеру.

Функції едукативного спрямування створюють систему, орієнтовану на підготовку та перепідготовку фахівців туристичної сфери для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Функції соціального спрямування стосуються реалізації соціальної політики держави завдяки активізації розвитку соціальної інфраструктури, а також через процеси соціалізації туризму. Крім того, соціальні функції покликані захищати права туристів, зокрема іноземних, що знаходяться на території країни.

Функції гуманітарного спрямування дозволяють зберегти традиції мовного та культурного характеру, а також формують повагу та любов до рідної країни [4; 5].

Далі слід розкрити сутність таких складових державного управління туристичною сферою, як: забезпечення організаційного, інформаційного, кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного характеру.

Так, організаційне забезпечення державного управління туристичною сферою представлено у вигляді системи організаційних структур державної та недержавної належності, створених на різних рівнях управління та реалізуючих свої рішення шляхом використання методів і форм, що стосуються їх повноважень. Саме на рівні організаційного забезпечення механізму державного управління в туристичній індустрії формується державна політика у сфері туризму та курортів та реалізуються основні управлінські рішення, що визначають рівень розвитку туристичної сфери на певній території [1; 2].

Інформаційне забезпечення державного управління туристичною сферою являє собою:

— сукупність різнохарактерних типів інформації (зокрема, етнокультурного, соціального, економічного природно-географічного характеру), що створює комплексне уявлення про туристичну сферу;

— інструменти пошуку, збирання, систематизації, обробки, збереження, актуалізації, поширення первинних даних про діяльність туристичної сфери [1; 3].

Кадрове забезпечення механізму державного управління туристичною сферою має на увазі процеси підготовки державних службовців, які здійснюють професійну діяльність в органах державної влади різних рівнів управління, та підвищення рівня їх кваліфікації. Подібні спеціалісти повинні володіти не тільки навичками стосовно управління різними сферами життя суспільства, а й зобов'язані досконало орієнтуватися в особливостях розвитку туристичної сфери, розуміти значення цієї сфери для розвитку території з соціально-економічної точки зору, а також захищати інтереси сфери туризму відносно інших складових сфери матеріального виробництва та сфери послуг народного господарства [4; 5].

Науково-методичне забезпечення державного управління туристичною сферою складається з науково-методичних та теоретико-методологічних напрацювань стосовно особливостей державного управління сферою туризму, які можуть бути відповідним базисом для прийняття рішень управлінського характеру та враховують використання ряду підходів: ціннісного, структурно-системного, раціонального, критичного, конструктивного, порівняльно-ретроспективного, логічного та можливих варіантів їх поєднання. Фактично наявність науково-методичного забезпечення державного управління туристичною сферою в якості автономного компонента механізму державного управління туристичною сферою підтверджує необхідність здійснення наукових розробок в цій сфері [2; 4].

Матеріально-технічне забезпечення механізму державного управління туристичною сферою фактично можна вважати економічною складовою, виходячи з того, що воно передбачає накопичення, зберігання та розподіл ресурсів фінансового та матеріального характеру, орієнтованих на забезпечення можливості виконання управлінських рішень чи утримання органів державної влади, які здійснюють державну політику у сфері туризму та курортів на визначеному рівні [1; 5].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У цілому, якщо прийняти до уваги всі описані вище думки щодо визначення механізму державного управління стосовно туризму та врахувати специфіку туристичної індустрії, є можливість запропонувати власне визначення поняття "механізм державного управління в туристичній індустрії": комплекс взаємопов'язаних елементів, що забезпечують реалізацію державної політики стосовно туристичної індустрії та суміжних галузей з метою якісного задоволення потреб споживачів відносно організації дозвілля, забезпечення соціально-економічного розвитку територій, а також нейтралізації та уникнення негативних наслідків від туристичних потоків".

Література:

1. Козійчук О., Кіт М. Регіональний вектор як імператив сталого розвитку туристично-рекреаційного кластеру. Вчені записки Університету "КРОК". 2025. № 1 (77). С. 177—185.
2. Кондрацька Л. Інвестиційна привабливість індустрії туризму в теперішніх умовах. Галицький економічний вісник. 2021. № 4 (71). С. 7—13.
3. Носирев О., Деділова Т., Токар, І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. № 1 (26). С. 55—68.
4. Романуха О., Халілова-Чуваєва Ю., Хаврова К., Коваленко О. Динаміка розвитку індустрії гостинності в Україні на прикладі готельно-ресторанної галузі. Економіка та держава. 2021. № 2. С. 42—46.
5. Фесенко Г., Осадчий А. Значення колективних засобів розміщення та готельної індустрії у розвитку сфери туризму України. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 23. С. 60—65.

References:

1. Koziychuk, O. and Kit, M. (2025), "Regional vector as an imperative for sustainable development of the tourist and recreational cluster", *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"*, vol. 1 (77), pp. 177—185.
  2. Kondratska, L. (2021), "Investment attractiveness of the tourism industry in the current conditions", *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 4 (71), pp. 7—13.
  3. Nosyriev, O., Dedilova, T. and Tokar, I. (2022), "Development of tourism and hospitality industry in the strategy of post-conflict economic recovery in Ukraine", *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, vol. 1 (26), pp. 55—68.
  4. Romanukha, O., Khalilova-Chuvaieva, Yu., Khavrova, K. and Kovalenko, O. (2021), "Dynamics of the hospitality industry in Ukraine on the example of the hotel and restaurant industry", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 42—46.
  5. Fesenko, H. and Osadchyi, A. (2021), "Importance of collective means of accommodation and hotel industry in the development of tourism in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 60—65.
- Стаття надійшла до редакції 02.10.2025 р.*